

DOSYA:

CUMHURİYET VE KADIN HAKLARI ÜZERİNE EVRENSEL BİR BAKIŞ

Cumhuriyetimizin 100. Yılında Kadının İnsan Hakları

v. Nazan Moroğlu, LL.M

Avukatlar Dayanışma ve Hukuk Araştırmaları Vakfı Başkan Yardımcısı; MEF Ü. Hukuk F. Öğretim Görevlisi

zet:

umhuriyetimizin 100. Yılında ÷lke-
izde kadınların konumunu, kaza-
lmış haklarını ve kaygılarını de-
erlendirebilmek için yıllar içinde
adının insan haklarında¹ yaşanan

gelişmelere bakılmasında yarar var.
Bu çalışmada, Cumhuriyetin kuru-
luşundan günümüze *kadının insan
hakları* konusu hukuki boyutuyla ele
alınacak ve tarihsel süreç izlene-
rek *devrim kanunlarına, Türkiye'nin
onayladığı uluslararası sözleşme-*

*lerin iç hukuka etkilerine ve 2000'li
yıllarda yaşanan gelişmelere değini-
lecektir.*

GİRİŞ

Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğin-
de 1919'da Samsun'dan başlatılan
bağımsızlık mücadelesinde "*vatanın
bütünlüğünün, milletin bağımsızlığı-
nın tehlikede olduğuna; İstanbul'da-
ki Hükümetin sorumluluğunu yerine
getiremediğine*" dikkat çekilmiş;

Pekin Eylem Platformu ve Deklarasyonu md. 14,
Ankara 1996, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve
Sorunları Genel Müdürlüğü yayını, s.4; Menzel
Birgit, Frauen- und Menschenrechte, Frankfurt
1999, s. 43.; İnsan haklarından eşit olarak yarar-
lanmak amacıyla yapılan çalışmalarda ve Kadın

Araştırmaları Ana Bilim Dalı çalışmalarında hare-
ket noktası insan hakları olan kadın hakları yerine
"kadının insan hakları" kavramı kullanılmaktadır;
[https://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/
platform/human.htm](https://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/platform/human.htm) (erişim tarihi: 05.02.2024).

Kongreler sürecinde kurtuluşun milletin azim ve kararıyla olacağı vurgulanmış ve milli iradeyi temsil etmek üzere bir Meclis-i Mebusan'ın toplanması kararı alınmıştır. 23 Nisan 1920'de Ankara'da açılan Büyük Millet Meclisi'nin ilk faaliyeti vatanın düşman işgalinden kurtuluş mücadelesini yönetecek bir hükümet kurmak olmuştur. Mustafa Kemal'in önderliğinde emperyalist güçlere karşı verilen Kurtuluş Savaşının zaferle sonuçlanmasının ardından, 29 Ekim 1923 tarihinde kurulan Cumhuriyetimiz *ulusal egemenlik temeline* dayandırılmıştır. Cumhuriyetimizin kuruluşunu izleyen yıllarda yapılan devrimlerle, toplumun her alanda çağdaş uygarlık düzeyine ulaştırılması hedeflenmiş ve *devletin laik hukuk temelinde yapılandırılması* amaçlanmıştır. Bu amacı gerçekleştirmek üzere çıkarılan devrim yasalarıyla, adeta birbiri ardına kenenen halkalar şeklinde eğitim birliğinin, hukuk birliğinin, toplumsal ve ekonomik kalkınmanın, çağdaş dünyaya uyum sağlamanın temelleri atılmış, *kadın erkek eşitliği temel ilke* olarak benimsenmiştir. 5 Şubat 1937 tarihinde Anayasa'da laiklik ilkesine yer verilerek devrim halkalarının kilit noktası konulmuştur. Atatürk devrimlerinin yaşama geçirilmesinin her aşamasında kadınların katılımına özen gösterilmiştir. Cumhuriyetimizin kuruluş felsefesi olarak benimsenmiş olan *eşitlik, kadın erkek eşitliği* günümüzde *demokrasinin ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmanın temel kriteri* olarak kabul edilmektedir.

Türkiye'de Kadının İnsan Hakları

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunu izleyen ilk on yılda kadın erkek eşitliği yolunda yapılan devrimler

Cumhuriyetimizin kuruluşunun ilk yıllarından itibaren *hakimiyetin kayıtsız şartsız millete ait olduğu bir devlet yapısı oluşturulması*, toplumun *çağdaş uygarlığa uyum sağlaması* ve ülkede kadın erkek eşitliğinin ya-

şama geçirilmesi hedeflenmiştir. Bu nedenle, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte *din kurallarına dayalı hukuk sisteminin terkedilmesi ve yerine egemenliğin ulusun iradesine dayandığı bir hukuk sistemi ve yönetim şeklinin benimsenmesi çok önemli bir adımdır*. Henüz 1924 Anayasası'nda "*Devletin dini İslamdır*" kuralının bulunduğu yıllarda kadın haklarının güvencesi olan laik nitelikli devrim yasaları çıkarılmaya başlanmıştır. Bu dönemde yapılan devrimlerle adım adım *laik hukuk sistemine geçilmiştir*. Atatürk'ün önderliğinde ilk yıllardan itibaren kadın erkek eşitliği yolunda dünyanın birçok ülkesine kıyasla daha ileri düzenlemeler ve uygulamalar gerçekleştirmiştir. Cumhuriyet aynı zamanda bir kadın devrimidir.

Henüz "*BM İnsan Hakları Evrensel Bildirisi*", "*İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi*", "*Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW)*" gibi uluslararası Sözleşmelerin dünya gündeminde bile olmadığı bir dönemde, Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde başta eğitimde, ailede, siyasette olmak üzere devrimler yapılmış ve yaşama geçirilmiştir,

Kadınların insan haklarına yönelik devrim yasalarımız

Eğitimde eşit haklar

3 Mart 1924 tarihinde kabul edilen Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile Türkiye'de "Medrese" "Mektep" ikiliğini ortadan kaldırmak amacıyla tüm okullar Maarif Vekaleti (Millî Eğitim Bakanlığı) çatısı altında toplanmıştır.

20 Nisan 1924 tarihli Anayasamızın 87. maddesinde de "*İptidai tahsil bütünü Türkler için mecburi, Devlet mekteplerinde meccanidir*" hükmüne yer verilerek bütün yurttaşlar için ayırım yapılmaksızın kız ve erkek çocuklar için temel eğitimin zorunlu olduğu kabul edilmiştir.

Yurttaş olarak eşit haklar

17 Şubat 1926 da kabul edilen ve 4 Ekim 1926'da yürürlüğe giren Medeni Kanun'un genel gerekçesinde ayrıntılı olarak belirtildiği gibi laik hukukun ve hukuk birliğinin simgesidir. Medeni Kanun'un *düzenlendiği dönemin koşulları açısından* kadınlar özel yaşam ilişkilerinde yurttaş olarak eşit haklara sahip olmuşlardır. Hukuk devrimi denilince ilk akla gelen Medeni Kanun'un kabulüdür.

Medeni Kanun'un özellikle Aile Hukuku bölümüyle köklü bir hukuk reformu yaşama geçirilmiştir. Medeni Kanun ile erkeğin birden çok kadınla evlenebilmesi yerine tek eşlilik, erkeğin "boş ol" demesi ile sonuçlanan boşanma yerine, kadının veya erkeğin kanunda belirtilen nedenlere dayanarak boşanma davası açabilmesi ve mahkeme kararı ile boşanma, erkek çocuğun tam pay, kız çocuğun yarı pay alması yerine kız ve erkek çocukların mirastan eşit pay almaları kabul edilmiştir. "Evlenme yaşı" belirlenmesi ve aynı zamanda halen Anayasamızda devrim yasaları arasında korunan "resmi nikah" kuralı da kadın haklarının güvencesi olmuştur. Kadınlar, 1900'lu yıllar açısından, evlenme, boşanma, mal varlığı, miras gibi özel yaşamlarına ilişkin haklar açısından erkeklerle eşit haklara sahip olmuşlardır.

Çalışma yaşamında eşit haklar

1927 yılında çıkarılan ve on beş yıl yürürlükte kalan *Teşvik-i Sanayi Kanunu* kapsamına giren kuruluşlarda *kadınların çalışması özendirilmiştir*. 1930 yılında *doğum izni hakkı verilmiş*, 8 Haziran 1936'da yürürlüğe giren İş Kanunu ile de *kadınların çalışma esasları düzenlenmiştir*.

1933 reformuna kadar Darülfünun olarak anılan üniversite eğitimi alma fırsatı olan kadınlar, mesleğinde ilk'ler olarak örneğin "*Süreyya Ağa-oğlu* ilk kadın avukat, *Melahat Ruacan* Türkiye'de ve dünyada ilk kadın Yargıtay üyesi, *Nüzhet Gökdoğan* ilk kadın gökbilimci, *Halet Çambel* ilk kadın arkeolog ve Olimpiyatlara ka-

tilan ilk eskrimci, *Sabiha Gökçen* ilk kadın pilot" seçtikleri bilim dalında çalışmaya başlamışlardır,

Türkiye, uluslararası hukukta yapılan düzenlemelere uyum sağlamayı benimsemiş ve 1937 yılında *Uluslararası Çalışma Örgütü'nün* kabul ettiği "4.6.1935 tarihli *Her Nevi Maden Ocaklarında Yeraltı İşlerinde Kadınların Çalıştırılmaması Hakkında*" 45 No.lu ILO Sözleşmesini onaylamıştır.²

Siyasette eşit haklar

Kadınlar, 3 Nisan 1930 tarihinde kabul edilen 1580 sayılı Kanun ile belediyelere; 26 Ekim 1933'de 2349 sayılı Kanun ile de muhtarlık ve ihtiyar heyetine seçilme ve seçme hakkına sahip olmuşlardır.

1924 Anayasası'nda (10. ve 11. md. ler) milletvekili seçme seçilme hakkı "...her erkek Türk mebusan intihabına iştirak etmek ve mebus seçmek hakkını haizdir..." denilerek sadece erkeklere tanınmıştı. 5 Aralık 1934 tarihinde Anayasa'nın bu maddelerinde "kadın, erkek her Türk" şeklinde değişiklik yapılmış ve kadınlara da milletvekili seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır.

Anayasa'da yapılan bu değişikliklerin uygulamaya geçirilebilmesi için *İntihab-ı Mebusan Kanunu'nda* da (Milletvekili Seçimi Kanunu'nda) yine aynı tarihte değişiklik yapılmış ve Anayasa ile kadınlara tanınan eşit haklara Seçim Kanununda da yer verilmiştir. Anayasa değişikliği ve Seçim Kanunundaki değişikliğin aynı tarihte yapılması ve aynı tarihte

(11.12.1934) Resmi Gazetede³ birlikte ilan edilmesi Cumhuriyet devrimleriyle kadın erkek eşitliğinin yaşama geçirilmesindeki kararlılığın önemli bir örneğidir.

Kadınlara seçme seçilme hakkı birçok ülkede çok sonraki yıllarda tanınmıştır. Fransız ihtilali döneminde eşitlik, özgürlük, kardeşlik mücadelesine destek veren ve dünyada ilk yazılı kadın hakları beyannamesini (1791 *Kadın ve Yurttaş Hakları Bildirgesi*⁴) yazan kadınların ülkesi Fransa'da kadınlar 1944, İtalya'da 1948, Japonya'da 1950, İsviçre'de 1971 yılında seçme seçilme hakkına sahip olabilmişlerdir.

Türkiye Cumhuriyeti'nde kadınların milletvekili seçme ve seçilme hakkını ilk kez kullandığı 1935 seçimlerinde 18 kadın milletvekili seçilmiştir. 1935 yılında Türkiye parlamentodaki kadın oranıyla dünya ikincisiydi.

Laiklik ilkesi kadın haklarının güvencesi

1924 Anayasamızın 2. maddesinde "Türkiye Devletinin dini İslamdır" hükmüne yer verilmişti. Eğitimde birliğin ve yurttaşlık haklarında eşitliğin sağlanması amacıyla çıkarılan *devrim yasalarıyla din ve devlet işlerinin ayrılması anlayışı yerleştirilmişti*. 10 Nisan 1928 tarihinde laiklik ilkesine doğru bir adım sayılan bir değişiklik yapılmış ve Anayasadan "Türkiye Devletinin dini, İslam'dır" ibaresi çıkarılmıştır. Aynı tarihte yapılan değişiklikle, milletvekili yemininin düzenlendiği 16. maddeden çıkarılan "...vallahı" sözcüğü yerine "...namusum üzerine" ibaresi getirilmiştir.

Anayasamızda laiklik ilkesine Cumhuriyetin kuruluşundan on dört yıl sonra yer verilebilmiştir. Devrim sü-

reci tamamlandıktan sonra 5 Şubat 1937 tarihinde Anayasa'da yapılan bir değişiklikte, demokrasinin, insan haklarının ve kadının insan haklarının güvencesi olan "laiklik" ilkesine yer verilmiştir. *Laiklik ilkesi* 1961 ve 1982 Anayasalarında da "devletin değiştirilemez, değiştirilmesi teklif edilemez temel nitelikleri" arasında yer almıştır.

1970'lerden itibaren Türkiye'nin onayladığı kadının insan haklarına ilişkin uluslararası sözleşmeler ve iç hukukumuzaya yansımaları.

Cumhuriyet devrimleri sürecinden sonra ülkemizde kadının insan haklarına yönelik çalışmalar aynı duyarlılıkla sürdürülmemiştir.

İkinci Dünya Savaşının ardından dünyada barış, kalkınma ve eşitliğin sağlanması arayışları; insan haklarının evrensel bir değer olarak kabul edilmesi ve 1970'lerden itibaren kadının insan hakları alanında yapılan çalışmalar Türkiye'yi de etkilemiştir. Özellikle Türkiye'nin kadının insan haklarının geliştirilmesi amacıyla düzenlenmiş olan uluslararası sözleşmeleri onaylaması, kadın erkek eşitliğinin bir devlet politikası olarak yeniden gündeme gelmesini sağlamıştır. Bu nedenle, *BM Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Kaldırılması Sözleşmesinin* Türkiye tarafından 1985 yılında onaylanması da kadının insan haklarının yeniden ülke gündemine taşınmasında itici güç olmuştur.

1. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Kaldırılması Sözleşmesi

Birleşmiş Milletlerin sekiz temel insan hakları sözleşmesinden biri olan *Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Kaldırılması Sözleşmesi*, doğrudan kadınların insan haklarına yönelik evrensel standartlar belirlemede, kadınların *medeni durumuna bakılmaksızın her türlü ayrımcılığın kaldırılmasını* öngörmektedir. İngilizce adının baş harfleriyle (Convention on Elimination of

2 Türkiye, 1967 yılında "Eşit Değerde İş İçin Erkek ve Kadınlar Arasında Ücret Eşitliği Hakkında" 100 No.lu ILO Sözleşmesini; 1977 yılında "İstihdam Politikası Hakkında" 122 No.lu ILO Sözleşmelerini onaylamıştır.

Ancak 1980'li yıllardan sonra doğrudan kadınların çalışma yaşamını desteklemek amacıyla çıkarılan ILO Sözleşmelerini Türkiye, halen onaylamıştır: "156 No.lu Aile Sorumlulukları Olan İşçiler Sözleşmesi; 175 No.lu Kısmi Süreli Çalışma Sözleşmesi; 177 No.lu Ev Eksenli Çalışma Sözleşmesi; 183 No.lu Analığın korunması Sözleşmesi; 189 No.lu Ev İşçileri için İnsana Yakışır İş Sözleşmesi; 190 No.lu Şiddet ve Taciz Sözleşmesi".

3 <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/2877.pdf>

4 Derya Doğru, "Türkiye'de Kadınların Siyasal Haklarını Kazanması ve Siyasal Temsilde Karşılaşılan Sorunlar", *Ankara Ü. Hukuk F. Dergisi*, 72 (1) 2023: 247-293; (Erişim tarihi: 05.02.2024); <https://dergi-park.org.tr/tr/download/article-file/2940755>

all Forms of Discrimination Against Women) CEDAW olarak anılan Sözleşme 1979 yılında kabul edilmiş ve 1981 yılında yürürlüğe girmiştir. Türkiye, Sözleşmeyi 1985 yılında onaylamıştır.⁵

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Kaldırılması Sözleşmesi'nin hareket noktası, kadın ile erkek arasında yasalarda ve yaşamın her alanında kadınların medeni durumlarına bakılmaksızın her türlü ayrımcılığın kaldırılmasıdır.

CEDAW, eğitim, aile, çalışma yaşamı, sağlık, siyaset başta olmak üzere yaşamın her alanında kadınlara karşı ayrımcılığın kaldırılması ve bu yolda özel önlemler alınması için bir yol haritasıdır.

Ancak Sözleşmenin hazırlandığı tarihlerde kadına yönelik aile içi şiddet bir özel alan konusu olarak görülmemiş ve Sözleşmede "kadına yönelik şiddet" sorununa ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemiştir.

Oysa kadına yönelik şiddet, bir insan hakları ihlalidir. Sözleşmede yaşamın her alandaki kadın sorunu ele alındığı halde, "kadına yönelik şiddet" konusunda açık bir düzenlemeye yer verilmemiştir.⁶ 1970'li yıllarda BM Genel Kurulu'nda bu Sözleşme müzakere edilirken, o dönemde Genel Kurul'da hâkim olan görüş, kadınlara yönelik şiddetin bir "özel alan meselesi" olması ve bu nedenle şiddetin CEDAW kapsamına alınmaması yönünde olmuştur.

Yıllar içinde kadına yönelik şiddetin sorunun bir insan hakları ihlali olduğu konusunda farkındalık gelişmesiyle, BM Kadının Statüsü Komisyonunca yapılan araştırmalarda kadının ilerlemesine, güçlenmesine, ayrımcılığın kaldırılmasına engel olan bu sorunun adı konuldu. 1992'de CEDAW Komitesi 19 nolu

Genel Tavsiye kararıyla kadınlara yönelik şiddeti 'kadınlara karşı ayrımcılık' olarak tanımlanmıştır. Bu açıdan BM Kadının Statüsü Komitesinin Ocak 1992 tarihli Oturumunda alınan 19 sayılı Genel Tavsiye Kararı önem taşımaktadır, kararda: "Cinsiyete dayalı şiddet, kadının, kadın erkek eşitliğine dayanan haklarını ve özgürlüğünü zedeleyen bir ayrımcılıktır. Üye devletlere, aile içi şiddete ve her türlü cinsel istismara, tacize, tecavüze karşı tüm kadınları koruyacak yasaları çıkarmaya; taraf devletlerin, kadınlara karşı şiddetin sürdürülmesine neden olan davranışların, örf ve adetlerin ve uygulamaların niteliği ve yaygınlığı ile bunların sonucu olan şiddet türlerini Komiteye verdikleri Ülke Raporlarında belirtmeyi tavsiye eder" denilmiştir.

20 Aralık 1993 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda "Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Bildirge" kabul edilmiştir.

2. Sözleşme'nin Türk hukuku açısından önemi

a) Yasaların kadın erkek eşitliğine uygun düzenlenmesinde itici güç oluşturmaktadır.

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Kaldırılması Sözleşmesinin Türkiye tarafından 1985 yılında onaylanması, kadın haklarının yeniden ülke gündemine taşınmasında itici güç olmuştur.

Sözleşme Türkiye'de yürürlüğe girdikten sonra, kadın hukukçular yasaları inceleyerek kadınlara karşı ayrımcılık içeren maddeleri belirlemişler ve değişiklik taleplerini ülke gündemine taşımışlardır. 2000'li yılların başına kadar Medeni Kanun, Ceza Kanunu, İş Kanunu gibi temel yasaların tümüyle değiştirilmesi mümkün olamamıştır. Ancak,

aşağıda örneklerine özetle yer verildiği gibi, ayrımcılık içeren maddelerin birçoğu yasalarda yapılan değişikliklerle yeniden düzenlenmiş veya Anayasa Mahkemesince iptal edilmiştir:

1990 yılında Medeni Kanun'da kadının çalışmasını kocanın iznine bağlayan 159. madde eşitlik ilkesine aykırılık gerekçesiyle Anayasa Mahkemesince iptal edildi. 1992 yılında gerekçeli karar Resmî Gazete'de yayınlandı.

1996 yılında TCK'nın erkeğin zinasını suç olarak düzenleyen 441. maddesi anayasanın eşitlik ilkesine aykırılığı gerekçesiyle Anayasa Mahkemesince iptal edildi.

1997 yılında Temel Eğitim Kanununda değişiklik yapılarak kesintisiz zorunlu temel eğitimi 5 yıldan 8 yıla çıkarıldı, kız çocukların okullaşma oranının artmasını sağladı.

1997 yılında nüfus cüzdanlarında medeni hal kısmında "evli/ bekar/ dul/boşanmış" gibi ifadelerin yerine sadece "evli" veya "bekar" ifadelerinin kullanılmasına dair İçişleri Bakanlığı genelgesi yayımlandı.

1997 yılında Medeni Kanun'da değişiklik yapılarak "kadına kocasının soyadı ile birlikte, önceki soyadını da taşıma hakkı" verildi. Bu düzenleme 4721 sayılı Medeni Kanun'a aynen alındı.

1998 yılında aile içi şiddetle mücadele konusunda 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun kabul edildi.

1998 yılında Gelir Vergisi için aile reisi beyannamesi uygulaması kaldırıldı; kadınlara kendi adlarına beyanname verme hakkı tanındı.

1998'de Anayasa Mahkemesi kadının zinasını suç olarak düzenleyen TCK'nın 440. maddesini eşitlik ilkesine aykırılığı gerekçesiyle iptal etti.

1999 yılında Türkiye, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Kaldırılma-

5 Nazan Moroğlu, Kadının İnsan Hakları Sözleşmesi, CEDAW 30 Yılı, XII Levha; İstanbul, 2009, s. 22vd.

6 Demet Özdamar; CEDAW Sözleşmesi, Ankara 2009, s.116;

7 Medeni Kanun'un Vazgeçilmez Özü, Eskiye Barosu yayını, 1996; Medeni Kanun İçin Eşitliğin İzinde On Yıl, İKKB yayını, 2001.

sı Sözleşmesi'ni 1985'de onaylarken koyduğu, *aile hukukuna ilişkin 15 ve 16. maddeler üzerindeki çekinceleri kaldırdı.*

2000'li yıllarda Avrupa Birliği'ne tam üyelik için müzakere sürecinin başlaması da Anayasa'da ve temel yasalarda kadın erkek eşitliğine yönelik değişikliklerin itici gücü olmuştur.

Anayasa'da yapılan değişiklikler

2001 yılında Anayasa'nın 41. maddesinde yapılan değişiklikle "Aile Türk toplumunun temelidir" fıkrasına "ve eşler arasında eşitliği dayanır" ibaresi eklendi. Ancak, bu değişiklik sadece ailede eşitlikle sınırlı olması nedeniyle yeni bir Anayasa değişikliği yapılması gerekli oldu.

2004 yılında Anayasa'nın 10. maddesine "*kadın erkek eşit haklara sahiptir. Devlet kadın erkek eşitliğinin yaşama geçirilmesinde yükümlüdür*" kuralı eklendi.

2010 yılında yapılan referandumda kabul edilen 10. maddede değişikliğinde, Anayasanın 10 uncu maddesinin ikinci fıkrasına "*Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz*" cümlesi eklendi.

Anayasada yapılan bu değişikliklerle devlete, demokrasinin temel kriteri olan kadın erkek eşitliğinin yaşama geçirilmesi ve bunun için özel önlemler alınması yükümlüğü verildi.⁸

8 Cumhuriyet tarihimiz boyunca yapılan her Anayasa değişikliğiyle, kadın haklarında gelişme sağlandığı görülmüştür. 1924; 1961; 1982 Anayasalarında demokratikleşme ve çağdaşlaşma yolunda ilerleme hedefiyle yapılan değişikliklerde bu gelişmeyi görmekteyiz.

Ancak Türkiye'de son on altı yıldır her seçim sonrasında olduğu gibi Mayıs 2023 genel seçimleri sonrasında da 1 Ekim 2023 tarihinde Meclis açılışında TBMM başkanının ve Cumhurbaşkanı'nın "Yeni Anayasa" yapılması konusunda ısrarlı talepleri TBMM gündemine taşınmıştır.

Yeni anayasa çağırısı yapan Cumhurbaşkanı'nın partisinin tek başına iktidar olduğu Temmuz 2007 genel seçimleri sonrasında ülke gündemine getirdiği "Yeni Anayasa Taslağını" unutmamak.

2007 Anayasa Taslağında yer alan birkaç maddeyi kısaca hatırlatmak isterim.

-2007 Anayasa Taslağı Neler Getiriyordu ya da Ne-

22.11.2001 tarihinde TBMM'de kabul edilen 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu 1 Ocak 2002'de yürürlüğe girdi. Özellikle Aile Hukukunda evlilik birliği ile ilgili maddeler "*eşlerin eşit hak, eşit sorumluluk ve edinilmiş malların eşit paylaşımı*" temelinde düzenlendi. Evlilik süresince edinilmiş malların eşit paylaşılması kuralının, 4721 sayılı TMK yürürlüğe girdiğinde evli olan eşler açısından, sadece 2002'den sonrası için uygulanacağı kabul edildi (yürürlük Kanunu 10.md).

Aile Hukuku bölümünde kadının in-

ler Götürüyordu?

•Yürürlükteki Anayasanın "Kanun Önünde Eşitlik" başlıklı 10. maddesine 2004 yılında eklenen "Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür" cümlesi çıkarılmış, yerine kadını birey olarak görmeyen zihniyetle "Kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve engelliler gibi özel surette korunmayı gerektiren kesim..." denilerek kadın erkek eşitliği kuralından geri adım atılmış ve "kadınların korunması gereken kesim" olduğu kuralına yer verilmiştir.

•Yürürlükteki Anayasanın 41. maddesinde yer alan "Aile planlaması" kuralına da Taslakta yer verilmemişti.

•Yürürlükteki Anayasanın "Sanatın ve sanatçının korunması" başlıklı hükmü de Taslakta yer verilmemişti.

2007 Taslağındaki çok sayıda maddenin Cumhuriyetimizin temel niteliklerini göz ardı eden düzenlemeler olduğu görüldü ve kamuoyunun özellikle kadın kuruluşlarının yoğun tepkileri üzerine Anayasa Taslağı geri çekildi.

-16 Nisan 2017 Referandumu -Anayasa değişikliği 2017 Anayasa değişikliğiyle yürürlükteki parlamenter sistem kaldırılmış, yerine partili Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi denilen yürütme, yasama ve yargının adeta tek kişinin iradesine bağlandığı bir yönetim şekli getirilmiştir. "Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir" ilkesi ise fiilen kaldırılmış, tek kişi iktidarına dönüşmüştür. 2017 Anayasa değişikliği sonucunda özellikle kadının insan haklarının yok sayılmasına yönelik adımların somut bir örneği tek imzayla İstanbul Sözleşmesinin feshedilmiş olmasidir.

2023 seçimleri öncesi TBMM'ye getirilen Anayasa'nın 24. ve 41. md.lerine ilişkin değişiklik teklifini de hatırlatmak isterim. Kadınların yaşamlarını doğrudan ilgilendiren bir konuda değişiklik teklifi getirilirken Baroların ve kadın kuruluşlarının görüşü alınmamıştır. Aslında laiklik ilkesinin korunması amacıyla Anayasada yer verilen 24. maddeye "dini inanca" yönelik referansla iki fıkraya eklenmesi laiklik ilkesinin yok sayılması, fiilen kaldırılması anlamındadır.

2023 yılında genel seçimler sonrası yine "yeni bir Anayasa" "sivil, demokratik, özgürlükçü, kuşatıcı ve kapsayıcı bir anayasa" yapılması gündeme geldi. (Nazan Moroğlu, "Cumhuriyetimizin 100 Yıllık Anayasal Düzeni - Çağdaşlaşma Adımları, Çağdaşlaşma Masalları" Le Monde gazetesi Ekim 2023, s. 20-21).

san hakları açısından ayrımcılığın devam ettiği tek madde olan "*Kadının Soyadı*" maddesine ve Anayasa Mahkemesinin iptal kararına bu yazının son bölümünde değinilecektir.

2002 yılında BM Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Kaldırılması Sözleşmesi *İhtiyari Protokolü* onaylandı. Taraf devletlerce Sözleşmenin fiili olarak yaşama geçirilmesini ve etkin denetimi sağlamak üzere kabul edilen *İhtiyari Protokol* Türkiye tarafından 30 Temmuz 2002 tarihinde onaylandı. Ayrımcılık yaşayan kadınlar için iç hukuk yolları tüketildikten sonra, BM Kadının Statüsü Komisyonuna bireysel başvuruda bulunma hakkı tanındı. Türkiye'den iki başvuru yapıldı.

2003 yılında Aile Mahkemele-ri kuruldu. Aile Mahkemeleri, Aile hukuku ile ilgili davalara ve 6284 sayılı Kanun'dan doğan davalara bakmakla görevlendirildi.

2003 yılında İş Kanunu'nda yapılan değişiklikle "*eşit davranma ilkesi*" ve "*doğum izni*", "*iş yerinde cinsel tacizin iş akdinin feshinde haklı neden sayılması*" kabul edildi.

2005 yılında kabul edilen yeni Türk Ceza Kanunu ile kadınlara karşı ayrımcılık içeren maddeler kaldırıldı. Yeni Ceza Kanununda kadın birey olarak kabul edildi, kadına yönelik işlenen cinsel saldırı suçları "*Kişilere Karşı İşlenen Suçlar*" başlığı altında düzenlendi. Önceki yasada, kadının cinselliğine karşı işlenen suçlara "*topluma ve edep törelerine karşı suçlar*" kapsamında yer verilmişti. Ayrıca, "*iş yerinde cinsel tacize 3 yıla kadar hapis cezasının verilmesi*", "*evlilik için tecavüzün suç sayılması*" önemli yeniliklerdir.

2006 yılında *Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler konusunda Başbakanlık Genelgesi* yayınlandı.

2009 yılında kabul edilen Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Kanu-

nu ile TBMM'de Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu kuruldu. KEFEK, kadının insan haklarının korunmasına ve geliştirilmesine yönelik ülkemizde ve uluslararası alandaki gelişmeleri izlemek, bu gelişmeler konusunda TBMM'ni bilgilendirmek, TBMM'ne sunulan kanun teklifleri hakkında ihtisas komisyonlarına görüş sunmak konularında görevlendirildi.

2011 yılında Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi⁹ (İstanbul Sözleşmesi) imzalandı ve TBMM tarafından 6251 sayılı Kanunla onaylandı. İstanbul Sözleşmesine uyumlu yeni bir şiddetle mücadele kanunu hazırlanması ve yürürlüğe girmesiyle önemli bir gelişme yaşandı. Ancak on yıl yürürlükte kaldıktan sonra Cumhurbaşkanı kararıyla feshedildiği ilan edildi. İstanbul Sözleşmesi, uluslararası hukukta kadına karşı şiddet ve aile içi şiddet konusunda yaptırım gücü olan, bağlayıcı, bağımsız bir denetim mekanizması kurulmasına yer verilen ve şiddetin kadın erkek eşitsizliğinin bir sonucu olduğunun vurgulandığı ilk Sözleşmedir.

2012 yılında "6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun" kabul edildi.

2012-2013 eğitim döneminde 4+4+4 olarak anılan kesintili eğitim sistemi uygulanmaya başladı. 1997 yılından beri 4036 sayılı kanunla kabul edilerek uygulanmakta olan 8 yıllık kesintisiz zorunlu temel eğitim kaldırıldı. Özellikle kız çocuklarının okullaşma oranını düşüren 4+4+4 kesintili eğitim sisteminde 2022 eğitim döneminde TÜİK açıklamasına göre 720 bin kız çocuğunun okuldan ayrıldığı görülmektedir.

2015 yılında 2030 yılına kadar yerine getirilmek üzere BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri kabul edildi.

2017 yılında Nüfus Hizmetleri Kanununda değişiklik yapılarak Anayasanın laiklik ilkesi ve 174. maddesi göz ardı edilerek "müftülere resmi nikah yetkisi" verildi. Bu yasa değişikliğiyle Medeni Kanun'un laik niteliğini, hukuk birliğini sağlama işlevini ortadan kaldırıldı. Nüfus Hizmetleri Kanununda yapılan bu değişikliğin gerekçesi "vatandaşların evlenme işlemlerini kolaylaştırmak, daha kolay ve seri bir şekilde hizmet almalarını sağlamak" olarak belirtilmişti.

20 Mart 2021 tarihli Resmî Gazete'de yayınlanan 3718 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile İstanbul Sözleşmesi feshedildi.

2021 yılında "Kasten Öldürme", "Kasten Yaralama", suçlarında ağırlaştırıcı nedenler arasında "eşe karşı" yanında "boşandığı eşe karşı"; "Eziyet" suçuna da "kadına karşı" eklenmiştir.

2022 yılında TCK. 123. maddeye eklenen 123/A ile "şikâyete ısrarlı Takip bağlı bir suç olarak düzenlenmiştir. ısrarlı takip suçunun nitelikli halinde "kadına karşı işlenmesi" ibaresine yer verilmesi göz ardı edildi.

25 Kasım 2023 tarihinde Cumhurbaşkanı tarafından kadına yönelik şiddetle mücadeleye ilişkin yeni Cumhurbaşkanlığı Genelgesi açıklandı. 2006 yılında çıkarılan amaca uygun ve ayrıntılı olarak düzenlenmiş olan şiddetle mücadeleye dair Genelge de yürürlükten kaldırıldı.

b) Kurumsallaşmada ve kadın kuruluşlarının örgütlenmesinde önemli gelişmeler yaşanmıştır.

Sözleşme'nin ülkemizde yürürlüğe girmesinden sonra hukuk alanında yaşanan gelişmelerin yanında, kadın erkek eşitliği için özel politikalar oluşturulmak üzere ulusal mekanizmalar kurulmuş, üniversitelerde kadın araştırmalarına lisans üstü

programlarına eklenmiş, hukuk fakültelerinde "Kadının İnsan Hakları Hukuku" dersine lisans programlarında yer verilmiştir.

Bu gelişmelere özetle değinecek olursak;

- Beş Yıllık Kalkınma Planları çerçevesinde kadın politikaları geliştirmek üzere ilki VI. Planda olmak üzere alt ihtisas komisyonu kuruldu;
- 1985 yılında Aile Planlaması Vakfı kuruldu;
- 1989 yılında Türkiye'de ilk Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi İstanbul Üniversitesinde açıldı;
- 1990 yılında Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı tarafından ilk kadın kütüphanesi ve bilgi merkezi açıldı;
- 1990 yılında Kadından Sorumlu Devlet Bakanlığı göreve başladı;
- * 1990 yılında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü bünyesinde kadın sığınma evleri açıldı;
- 1990 yılında ulusal mekanizma olan Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına bağlı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü (KSSGM) kuruldu ve 24.06.1991 tarihinde Başbakanlığa bağlandı, 2011 yılında KSGM Teşkilat yasası yürürlükten kaldırılarak, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlandı.
- 1993 yılında Türkiye'de ilk olarak İstanbul Üniversitesi'nde Kadın Araştırmaları Ana Bilim Dalı'nda tezli yüksek lisans eğitimi verilmeye başlandı; Kadın Hukuku alanında ilk akademik çalışma olan "Kadının Soyadı" yüksek lisans tezi yayınlandı.
- 1995 yılında kadının insan hakları konusunda çalışan çok sayıda derneğin Medeni Kanun'da "ailede demokrasi- toplumda demok-

9 Nazan Moroğlu, İstanbul Sözleşmesi, İstanbul Barosu KHM 8 Mart 2021 Özel yayını, s.8-14; <https://www.istanbulbarosu.org.tr/files/yayinlar/kitaplar/doc/8MART2021BROSUR.pdf>

rasi" talepleriyle bir protokol çerçevesinde yasalarda eşit haklar mücadelesinde bir arada çalışmaya başladığı İstanbul Kadın Kuruluşları Birliği kuruldu.

- 1995 yılında kadınların adalete erişimine destek vermek İstanbul Barosu bünyesinde Kadın Hakları Komisyonu kuruldu.
- 20 Mart 1999 tarihinde İstanbul Barosu Kadın Hakları Komisyonunun düzenlediği "Türkiye Baroları Kadın Hakları Komisyonları Ağı" oluşturulması gündemiyle yapılan toplantıda TÜBAKKOM'un kurulmasına karar verildi. TÜBAKKOM¹⁰, TBB Yönetim Kurulu'nun 5.6.1999 günlü toplantısında 3003 sayılı kararı ile "Türkiye Barolar Birliği Kadın Hakları Komisyonu" olarak kabul edildi. Birinci yılında TBMM'de görüşülmekte olan *Medeni Kanun Tasarısına ilişkin değerlendirme ve önerileri içeren TÜBAKKOM kitabı* yayınlandı. Her iki yılda bir dönem sözcülüğünü farklı bir Baronun yaptığı çalışmalar her dönemin sonunda bir TÜBAKKOM kitabı olarak yayınlanmaktadır. Kadın avukatlar 25 yıldır "yasalarda kadın erkek eşitliğinin sağlanması ve uygulamada karşılaşılan aksaklıkların giderilmesi" için kadının insan hakları yolunda verdikleri mücadelenin tarihini yazmaya devam ediyorlar.
- 2011 yılında *Kadınlardan Sorumlu Devlet Bakanlığı* kaldırıldı; yerine *Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı* kuruldu. Partili Cumhurbaşkanlığı Hükümet sistemine geçildikten sonra 2018 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Çalışma Bakanlığı ile birleştirildi. Bakanlığın adı *Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı* oldu. Üç yıl sonra 21 Nisan 2021 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan "Bazı Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde Değişiklik

Yapılmasına Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi" ile 2018'de birleştirilmiş olan iki bakanlık tekrar ayrıldı. Ancak, kadının insan haklarının güçlendirilmesi ve eşitlik politikaları yine göz ardı edildi ve bakanlık *Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı* adıyla kuruldu.

- 2020 yılında kadına karşı şiddetle ilgili İstanbul Sözleşmesi'nden Türkiye'nin imzasının çekilmesi tartışmaları açılınca, kadın örgütleri ve platformları bir araya gelecek daha kapsayıcı bir isim altında devam etmeye karar verdiler. Yeni oluşturulan platform 1 Ağustos 2020 tarihinden itibaren EŞİK - Eşitlik İçin Kadın Platformu adıyla çalışmalarına devam etmektedir.

III. 2020'li yıllarda kadının insan haklarından geri adımlar

Son yıllarda, kadını sadece anne rolü ile sınırlayan, kadını BİREY olarak görmeyen, "kadın erkek eşitliği fitratında yok" diyen bu anlayış devletin her kademesinde sürekli dile getiriliyor. Kadınlar üzerinden dine dayalı bir toplumsal yaşam dayatılıyor. "Müslüman kadın doğum kontrolü yapmaz" gibi toplumu inanç temelli ayrıştırıcı sözler birbiri peşine sıralanıyor.

Kadının insan haklarının, kimliği ve kişiliğinin yok sayıldığı bir dönemden geçiyoruz. Bu geri gidiş adımlarının yol haritası 2016 yılında kurulan TBMM "*Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Unsurlar İle Boşanma Olaylarının Araştırılması ve Aile Kurumunun Güçlendirilmesi İçin Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Araştırma Komisyonu*" Raporunda belirlenmişti. Sadece iktidar partisi milletvekillerinin oylarıyla kabul edilen Raporda, kadınların kazanılmış yasal hakları, *adeta aile bütünlüğünü olumsuz etkileyen nedenler olarak kabul edilmiş ki*, kanunlardan bu hakların kaldırılmasına yönelik değişiklikler önerilmişti.

Raporda yapılan önerilerden örnekler:

6284 sayılı Kanun'da değişiklik yapılması, şiddet mağduru hakkında Koruma Kararı verilmesi için "belge-delil" zorunlu olması ya da koruma süresi kısaltılması;

Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından verilen Rehberlik Hizmetlerine Yönelik Öneriler" bölümünde, dini kuralların ve geleneklerin öncelendiği bir aile destek hizmetinin verilmesi;

Aile Hukukuna ilişkin davalarda arbuluculuk getirilmesi;

"*Erkeğin hayatının ipotek altına alınmaktan kurtarılması*" gerekçesiyle yoksulluk nafakasının süreli hale getirilmesi önerilmiştir.

Kadının insan haklarından geri gidişe neden olacak bu önerilerden bir kısmı, kanunlarda değişiklik yapılmamış olmasına rağmen fiilen uygulanmaktadır.

Ancak, Anayasa Mahkemesinin eşler arası eşitsizlik içeren TMK 187. maddeyi iptal eden kararı ise uygulanmamaktadır.

Bilindiği gibi, 2002 yılında yürürlüğe giren 4721 sayılı Medeni Kanun'da eşler arası eşitsizliğin devam ettiği tek madde "Kadının Soyadı" maddesidir.

Anayasa Mahkemesi'nin 187. maddede 22.02.2023 tarihli kararıyla iptal etmesi üzerine yeni yapılması gereken düzenlemeye ilişkin önerimi burada paylaşmak istiyorum.

MK.187 "Kadının Soyadı" kuralı Anayasa Mahkemesince iptal edildi ve iptal kararı 28.04.2023 tarihli Resmî Gazete'de yayınlandı.

Anayasa Mahkemesi, 187. maddede yeni bir düzenleme yapılması için iptal kararının 9 ay sonra yürürlüğe girmesine oybirliğiyle hükmetti. 28.4.2023 tarihli Resmî Gazete'de yayınlanan iptal kararı da dokuz ayın bitiminde 28 Ocak 2024 tarihinde yürürlüğe girdi.

10 TÜBAKKOM 1. Yıl Kitabı <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/tubakkom-2000-351.pdf>

AYM'nin verdiği 9 ay süre bitti, ancak TBMM'de "eşler arası eşitliğe uygun" yeni bir düzenleme yapılmadı. Anayasa Mahkemesi'nce eşitlik ilkesine aykırılık gerekçesiyle verilen Medeni Kanun'un Kadının Soyadı hükmünün iptal kararı adeta yok sayıldı.

Oysa, Anayasa'nın 153. maddesine göre;

Anayasa Mahkemesinin kararları kesindir.

Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmî Gazetede yayımlandığı günden başlar.

İptal kararının yürürlüğe girişinin er-telendiği durumlarda, Türkiye Büyük Millet Meclisi, iptal kararının ortaya çıkardığı hukuki boşluğu dolduracak kanun teklifini öncelikle görüşüp karara bağlar.

Anayasa Mahkemesi kararları yasa-ma, yürütme ve yargı organlarını bağlar.

Anayasa Mahkemesi'nce iptal edilen MK.187. maddeye ilişkin yeni düzenlemeye ilişkin önerim:

TMK 187. m. için Genel Gerekçe

TMK "Kadının Soyadı" başlıklı 187. maddesinin eşitlik ilkesine aykırılığı ileri sürülerek İstanbul 8. Aile Mahkemesi'nce itiraz yoluyla yapılan başvuru üzerine Anayasa Mahkemesi, 187. maddenin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline karar vermiştir. Anayasa Mahkemesi, 187. maddede yeni bir düzenleme yapılması için iptal kararın 9 ay sonra yürürlüğe girmesine oybirliğiyle hükmetmiştir. 28.4.2023 tarihli Resmî Gazete'de yayınlanan iptal kararı 28 Ocak 2024 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Soyadı bir kimsenin kimliğinin ayrılmaz bir parçasıdır ve mutlak kişilik hakkıdır, dolayısıyla kadının soyadı da kadının kimliğinin ayrılmaz bir

parçasıdır. Evlenince ve boşanınca sadece kadının soyadını değiştirmek zorunda kalması, Anayasa'nın eşitlik ilkesine ve Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelere aykırı düşmektedir.

Medeni Kanun'da değişiklik yapılarak, evlenme ve boşanma durumunda eşlerin soyadı ile çocuğun soyadına ilişkin kurallar Anayasa, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler ve AİHM kararı doğrultusunda yeniden düzenlenmesi gereklidir.

TMK'nın 187. maddesinde yapılacak yeni düzenleme"

- 2001 yılında Anayasa'nın 41. maddesinde yapılan değişikliklerle kabul edilen ailede "eşler arası eşitliği" öngören hükmüne;
- 2004 ve 2010 yıllarında Anayasa'nın "kanun önünde eşitlik" başlığını taşıyan 10. maddesinde yapılan değişikliklerle kabul edilen "Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçirilmesini sağlamakla yükümlüdür. Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz" hükmüne;
- Anayasa'nın 12. maddesinde yer alan kişilik haklarının korunmasına ilişkin "herkes kişiliğine bağlı dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir" hükmüne;
- Anayasa'nın 17. maddesinde yer alan "herkes yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma.. hakkına sahiptir" hükmüne;
- 2004 yılında yapılan değişikliklerle Anayasa'nın 90. maddesinin son fıkrasına eklenen "usulüne uygun yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası antlaşmalarla kanunların aynı

konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası antlaşma hükümler esas alınır" hükmüne;

- Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesinin 16. maddesinin 5. fıkrasında yer alan aile adına ilişkin hükmüne;
- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 14. maddesine ve Sözleşme'ye Ek 7 Numaralı Protokol'ün 5. maddesinin "Eşler evlilikte, evlilik süresince ve evliliğin sona ermesi durumunda, kendi aralarında ve çocukları ile ilişkilerinde medeni haklar ve sorumluluklardan eşit şekilde yararlanırlar" hükmüne uygun olmalıdır.

TMK 187. madde Önerim

Eşlerin Soyadı:

"Eşler, her birinin kendi evlilik öncesi soyadını kullanmaya devam etmek istediklerini veya eşlerden hangisinin soyadını ortak aile adı olarak kullanacaklarını evlendirme memuruna yapacakları yazılı bildirim ile seçebilirler. Aile adı kendi soyadı seçilmeyen eş, önceki soyadını aile adı önünde kullanabilir. Evlenme öncesi iki soyadı taşıyan eş, aile adı olarak yalnız bir soyadını verebilir veya eşinin soyadının önünde kullanabilir."

Madde Gerekçesi:

Maddede yapılan yeni düzenlemeye göre eşler, her biri sadece kendi evlilik öncesi soyadını taşımaya devam etme hakkına sahip olacaktır. Bu hakkı kullanmak istemeyen eşlere evlenirken aile adı olarak eşlerden birinin soyadının seçilme hakkı verilmesi de, toplumsal yaşamda tanındığı soyadını evlenince de kullanmaya devam etmesi açısından eşlerin eşit haklara sahip olmaları ilkesine uygun düşecektir. Soyadı aile adı seçilmeyen eş kendi soyadını aile adı önünde kullanabilecektir.

11 Nazan Moroğlu, Kadının Soyadı, (yüksek lisans tezi) Beta Yay., İstanbul 1999; Kadının Kimlik Sorunu, Kadının Soyadı; <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2012-99-1159>

SONUÇ

Kadınların, eşitlik mücadelesi bir demokrasi mücadelesidir.

Amaç, demokrasinin olmazsa olmaz koşulu olan kadın erkek eşitliğinin, aileden başlayarak toplumsal yaşamın her alanında, eğitimde, çalışma yaşamında, siyasette çağdaş standartlarda yasal temele dayandırılması ve yaşama geçirilmesidir.

Ancak, önemle vurgulamak gerekir ki, bir ülkede ayrımcılık yapılmadan herkesin insan haklarından eşit ola-

rak yararlanabilmesi için, ön koşul **barışın** sağlanmış olmasıdır. Barış olmadan insan haklarından, eşit haklardan söz edebilmek mümkün değildir.

Atatürk'ün "Yurtta barış, dünyada barış" sözlerinin önemi Cumhuriyetimizin ikinci yüzyılında da geçerliliğini sürdürmektedir.

Cumhuriyetimizin ikinci yüzyılına girerken Atatürk devrimleriyle kazanılmış haklarımıza, laik demokratik hukuk devletimize, Medeni Kanunu-muza sahip çıkıyoruz.

"Cumhuriyetimizin 100. Yılında Kadının İnsan Hakları" yazımın Cumhuriyetimizin 100 yıllık sürecinde eşitlik, demokrasi, laiklik ve kadının insan hakları açısından devrim yasalalarıyla elde edilen kazanımların hatırlanmasına, yıllar içinde bu konudaki gelişmelerin ve kadın hukukçuların, kadın örgütlerinin mücadelesinin değerlendirilmesine katkı sağlamış olması dileğiyle...

resmigazete.gov.tr

T.C. Resmî Gazete

Tesis tarihi: 7 Teşrinievvel 1336

İdare ve yazı işleri için
Bazı vekâlet Nezriyat Müdürlüğüne
müracaat olunur.

11 KANUNUEVVEL 1934

SALI

SAYI: 2877

KANUNLAR

869 sayılı kanunun 2 nci maddesine fıkra ilâvesine dair kanun

Kanun №: 2597 Kabul tarihi: 5/12/1934

Madde 1 — 869 sayılı kanunun 2 nci maddesine aşağıda yazılı fıkra ilâve edilmiştir:

Evvelce madalyası olupta ölmüş olanların madalyalarının varisine intikali işi, Millî Müdafaa Vekillüğüne yapılır.

Madde 2 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 3 — Bu kanunun icrasına Millî Müdafaa ve Maliye Vekilleri memurdur.

8/12/1934

kadar dört mebus seçilecek ve bu miktardan ziyadesi bu yolda arttırılacaktır.

Madde 2 — İntihabı Mebusan Kanununun 5, 11, 16, 23, 58 nci maddelerindeki 18 yaşını bitirenler kaydı 22 yaşını bitirenler şeklinde değiştirilmiş ve bu maddelerdeki (Zükür) kaydı kaldırılarak yerine kadın, erkek konulmuştur.

Madde 3 — Rey verenlerden, rey verirken hüviyet ve şahsiyetleri belli olmayanların reyi kabul olunmaz.

Madde 4 — Bu kanun hükümleri neşri tarihinden başlar.

Madde 5 — Bu kanunun icrasına İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

8/12/1934

İntihabı Mebusan Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine ve kanuna bir madde ilâvesine dair kanun

Kanun №: 2598 Kabul tarihi: 5/12/1934

Madde 1 — İntihabı Mebusan Kanununun muaddel ikinci maddesi aşağıda olduğu gibi değiştirilmiştir:

Türkiye Büyük Millet Meclisinin Üyeleri Türkiye Devleti halkından her kırk bin nüfusta bir kişi olmak üzere seçilir. Bir intihap dairisinin nüfusu kırk binden aşağı; olsa dahi her halde bir mebus seçmege hakkı olacağı gibi nüfusun kırk binden yukarısı için aşağıdaki gibi muamele yapılır:

Elli beş bine kadar bir, elli beş bin lirden 95 bine kadar iki, 95 bin lirden 155 bine kadar üç, 135 bin lirden 175 bine

Teşkilatı Esasiye Kanununun 10 ve 11 inci maddelerinin değiştirilmesi hakkında kanun

Kanun №: 2599 Kabul tarihi: 5/12/1934

Madde 1 — Teşkilatı Esasiye Kanununun onuncu ve on birinci maddeleri aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

Madde 10 — Yirmi iki yaşını bitiren kadın, erkek her Türk mebus seçmek hakkını haizdir.

Madde 11 — Otuz yaşını bitiren kadın, erkek her Türk mebus seçilebilir.

Madde 2 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

8/12/1934